

N:r 21.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901; gifven Stockholms slott den 19 januari 1912.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att antaga en så lydande

Lag

om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Härigenom förordnas, att § 27 värnpliktslagen skall erhålla följande ändrade lydelse äfvensom att till samma lag skall fogas en ny § 53 af nedanstående lydelse:

§ 27.

1. *Vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i det antal dagar, som här nedan angifves, nämligen: Värnplik-
tigs utbild-
ningstid.

a) vid *fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen* i sammanlagdt tvåhundrafyrtio dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundrafemtio dagar under andra året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om trettio dagar under hvart och ett af andra, tredje och fjärde åren;

b) vid *rytteriet, fältartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna* i sammanlagdt trehundra sextiofem dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

Bihang till Riksd. prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd. 13 Häft. (Nr 21.) 1

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om tvåhundraåttioen dagar, som tager sin början under första året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om fyrtyotvå dagar under hvart och ett af andra och tredje åren;

c) vid *flottan* i sammanlagdt trehundra dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

af de i § 25 mom. 1 a) nämnda värnpliktiga äfvensom af andra å sjömanshus inskrifna värnpliktiga till det antal Konungen bestämmer i en följd under första och andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, under allenast andra året,

af dem, som utan att tillhöra sjömanshus jämlikt § 25 mom. 1 b) tilldelats flottan och som därvid inskrifvits till sjötjänst, jämväl i en följd under andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året,

af till fästningstjänst inskrifna värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra femtioåtta dagar, som tager sin början under första eller andra året, och med en repetitionsöfning om fyrtyotvå dagar under fjärde året, samt

af flottans öfriga värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året.

För värnpliktig, som tilldelats fotfolket och uttagits till särskild vinterutbildning (skidlöpartjänst), må, på sätt Konungen finner godt förordna, första tjänstgöringen taga sin början redan under första året.

Värnpliktig, uttagen till trängen i förvaltningstjänst eller egentlig sjukvårdstjänst eller till stationstjänst vid flottan, så ock värnpliktig, som för utbildning vid Gottlands infanteriregemente uttagits från annat regementes inskrifningsområde, må, på sätt Konungen finner godt förordna, fullgöra honom åliggande tjänstgöring i en följd.

Värnpliktig, som aflagt medicine kandidatexamen och fullgjort därefter följande föreskrifna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring äfvensom värnpliktig, hvilken aflagt tandläkarexamen, må, på sätt Konungen förordnar, fullgöra två eller flera repetitionsöfningar i en följd.

Repetitionsöfning må icke, där ej Konungen finner nödigt att för särskilda fall annorlunda förordna, äga rum

vid de inom Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län förlagda fotfolksregementen under tiden från och med den 11 juli till och med den 31 augusti samt

vid öfriga fotfolksregementen, med undantag af de för sjöfästningarna afsedda, under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 september.

2. *Icke vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i sammanlagdt etthundraåttiotvå dagar, hvilken tjänstgöring skall fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren.

Värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, är skyldig tjänstgöra i sammanlagdt det antal dagar, som ofvan i detta mom. sägs. Sådan värnpliktig äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort såsom vapenför.

3. Varder fartyg, därå värnpliktig tjänstgör, hindradt att återkomma till station af flottan och blifva afmönstradt, innan tiden för den tjänstgöring, till hvilken den värnpliktige inkallats, gått till ända, är denne likväl skyldig att tjänstgöra ombord, till dess afmönstringen ägt rum.

Ersättning för den öfverskjutande tjänstgöringstiden erhåller den värnpliktige enligt särskilda bestämmelser.

4. Har värnpliktig under i mom. 1 eller 2 föreskrifven tjänstgöring blifvit fälld till straff för rymning eller för olofligt undanhållande af minst ett dygns varaktighet, eller har hans tjänstgöring afbrutits för verkställighet af straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelsestraff, skall den tid, under hvilken han var rymd eller olofligen undanhöll sig eller hans tjänstgöring sålunda var afbruten, ej tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid, där ej Konungen för särskilda fall annorledes förordnar. I hvad mån den värnpliktige må tillgodoräkna sig fullgjord del af tjänstgöringen, samt i hvilken ordning han skall fullgöra återstående tjänstgöringsskyldighet, bestämmer Konungen.

§ 53.

1. Bestämmelsen i § 27 mom. 2 om tjänstgöringstidens längd för icke vapenför värnpliktig skall tillämpas beträffande värnpliktig, som inskrifves år 1912 eller senare, med det undantag, som nedan omförmåles i mom. 2, så ock beträffande värnpliktig, som blifvit inskrifven tidigare än år 1912, men till följd af laga förfall eller beviljad uppskof påbörjar tjänstgöring tidigast å tid, då den skolat påbörjas, om han inskrifvits år 1912.

2. Beträffande icke vapenför värnpliktig, som inskrifvits tidigare än år 1912 och ej innefattas i det i mom. 1 gifna stadgande, så ock beträffande icke vapenför värnpliktig, som, efter att utan laga förfall hafva uteblifvit från inskrifningsförrättning före år 1912, inskrifves sagda år eller senare,

äge Konungen efter utfärdandet af denna lag förordna, i hvad mån den i hittills gällande lag stadgade tjänstgöringstid må nedsättas intill den ofvan i § 27 mom. 2 bestämda.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

David Bergström.

*Utdrag af protokoll öfver landförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19
januari 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN.
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Efter gemensam beredning inom landt- och sjöförsvarsdepartemen-
ten anförde chefen för förstnämnda departement, statsrådet Bergström,
följande:

»Den fråga, för hvilken jag nu påkallar Eders Kungl. Maj:ts upp-
märksamhet, eller frågan om nedsättning af icke vapenföra värnpliktigas
tjänstgöringstid under fred, ingår visserligen såsom ett led i den utred-
ning rörande försvarsväsendet i dess helhet, som jämligt Kungl. Maj:ts
beslut för närvarande pågår. Uppenbarligen sammanhänger densamma
också nära med åtskilliga mera omfattande spörsmål, som bero af berörda
utredning. Äfven om först i samband med resultatene i öfrigt af sagda

utredning en bestående lösning af denna fråga står att vinna, lär det dock få anses synnerligen önskvärdt, att en lättnad i tjänstgöringstiden för de icke vapenföra värnpliktiga, afpassad efter för närvarande bestående värnpliktsförhållanden, med därpå följande kostnadsminskning, så snart ske kan, blir verklighet. Såväl ämnets behandling förlidet år från Kungl. Maj:ts och Riksdagens sida som den utredning, hvilken för öfrigt däri förebragts, synes mig bära tydligt vittne om önskvärdheten af en ändring redan nu i berörda hänseenden.

Beträffande frågans förhistoria anhåller jag i hufvudsak få hänföra mig till det yttrande af min närmaste företrädare i ämbetet, som fanns fogadt vid Kungl. Maj:ts proposition (nr 2) i ämnet till 1911 års riksdag.

Före tillkomsten af 1901 års värnpliktslag och den därpå grundade kungl. förordningen den 5 december 1901 angående inskrifning och redovisning af värnpliktiga samt deras tjänstgöring m. m. inskrefvos till värnpliktstjänstgöring endast sådana icke vapenföra värnpliktiga, hvilka befunnos lämpliga för vissa yrken eller särskilda uppgifna befattningar vid hären eller flottan, hvarför alltså det öfvervägande flertalet icke vapenföra frikallades från värnpliktens fullgörande. Enligt nyssnämnda på 1901 års värnpliktslag grundade förordning åter skulle *samtliga* icke vapenföra värnpliktiga inskrifvas till värnpliktstjänst. Och i de särskilda föreskrifter angående värnpliktigas fördelning mellan hären och flottan, hvilka utfärdades i enlighet med sistnämnda förordning, upptogos bland sådana *särskilda befattningar*, till hvilka icke vapenföra värnpliktiga skulle inskrifvas vid de olika truppslagen och tjänstegrenarna af hären samt tjänsterna vid flottan en ny kategori, militärarbetare. Enligt generalorder den 14 mars 1902 — angående utbildning af värnpliktiga till reservunderbefäl och fackmän — skulle dessa såsom militärarbetare inskrifna, i den mån de därtill voro användbara, deltaga i nytillverkning, reparationer, rengöring och vård af persedlar och materiel af olika slag, samt i öfrigt användas såsom handräckning i kasärn (barack), läger, förråd o. s. v., såsom markörer under skjutöfningarna och vid artilleriet såsom målhandräckning, till bevakning, där så vore lämpligt, äfvensom till öfriga ifrågakommande göromål, allt på det att de vapenföra värnpliktiga ej mer än oundgängligen kräfdes komme att tagas i anspråk för andra arbeten och handräckningsgöromål än dem, som kunde anses ingå i soldatutbildningen.

De icke vapenföras tjänstgöringstid är enligt gällande värnpliktslag vid hvarje truppslag densamma som de vapenföras. En icke vapenför, som tilldelats fotfolket, är alltså skyldig tjänstgöra under 240 dagar, medan

den som tilldelats rytteriet fullgör 365 dagars tjänst o. s. v. Denna tjänstgöring fullgöres i allmänhet i en följd.

Antalet icke vapenföra värnpliktiga vid armén och flottan har under utbildningsåret 1910—1911, inberäknadt dem, som öfverförts, uppgått till i rundt tal 6,200, däraf inemot fyra femtedelar utgjorts af militärarbetare och återstoden tjänstgjort såsom yrkesmän eller skrifbiträden.

I skrifvelse till Kungl. Maj:t den 19 maj 1904 anförde Riksdagen, att uti en inom Riksdagen väckt motion framställning gjorts i syfte att förebygga, att ett större antal icke vapenföra värnpliktiga, än som motsvarade det verkliga behovet, årligen uttoges till eller bibehölles i tjänstgöring. I motionen hade hufvudsakligen framhållits, hurusom uttagning till tjänstgöring af värnpliktiga inom ifrågavarande kategori i den utsträckning, som numera efter införandet af 1901 års härordning ägde rum, innebure miss-hushållning med arbetskraft, att svårighet redan å flera lägerplatser yppat sig att, sedan bland de icke vapenföra nödigt antal yrkesmän och handräckningsmanskap uttagits, på nyttigt sätt sysselsätta de återstående af dessa värnpliktiga samt att ett stort antal arbetsdugliga armar säkerligen på detta sätt rycktes bort från de produktiva yrkena utan motsvarande nytta för försvaret, och att till denna förlust ur nationalekonomisk synpunkt sällade sig den högst betydande statsutgiften för de icke vapenföras underhåll under värnpliktsöfningarna.

*1904 års
Riksdags-
skrifvelse.*

Sedan därefter bestämmelserna för de icke vapenföra värnpliktigas inskrifning och tjänstgöring omnämnts, framhöll Riksdagen:

att de flesta regementschefer i vapenöfningsrapporterna för åren 1902 och 1903 omförmålt den stora nytta de haft af de icke vapenföra, genom hvilkas befintlighet de vapenföra värnpliktiga endast i ringa utsträckning behöft för utförande af handräckningssysslor dragas bort från det rent militära utbildningsarbetet, samt

att äfven icke vapenföra värnpliktiga syntes böra inkallas till värnpliktsöfningarna, emedan de yrkesskickliga bland dessa värnpliktiga utgjorde en billig arbetskraft till utförande af den mängd nyanskaffnings- och reparationsarbeten å utrustningspersedlar och materiel, som alltid förekomme i depåer och å öfningsplatser, och emedan användningen af de icke yrkesskickliga inom ifrågavarande kategori till skrif- och handräckningsgöromål medförde stor vinst för de vapenföra värnpliktigas utbildning, i det att dessa härigenom finge mera ostörtdt begagna den korta öfningstiden till militära öfningar; men

att de af motionären påpekade förhållandena beträffande de icke vapenföra värnpliktiga dock syntes erfordra vidtagandet af lämpliga åt-

gärder till förebyggande af, att nyssnämnda fördelar med de icke vapenföras uttagning till militär tjänst komme att köpas alltför dyrt samt af att ett stort antal unga män toges ifrån de närande yrkena och å lägerplatserna, i brist på tillräcklig sysselsättning, vandes från ordentligt arbete.

Vidare redogjordes för antalet icke vapenföra inom armén samt för kostnaden för dem åren 1903 och 1905, hvarefter Riksdagen anförde:

att denna statistik manade till en viss försiktighet vid inkallande till värnpliktsöfningarna af andra än dem, hvilka med afseende å deras kroppsbeskaffenhet ansågos kunna fullt tillgodogöra sig den militära utbildningen;

att Riksdagen därför ansåg, att icke vapenföra värnpliktiga icke borde tagas i anspråk för fullgörande af deras värnplikt *i vidare mån, än som för utförande af handräckningsgöromålen vore oundgängligen nödvändigt*;

att motionärens i detta afseende väckta förslag att inkalla de icke vapenföra värnpliktiga i olika grupper med en kortare, lika tjänstgöringstid för hvarje afdelning syntes Riksdagen vara väl värdt beaktande, då därigenom vunnes likställighet för alla värnpliktiga inom ifrågavarande kategori, hvaremot förslaget icke torde kunna förverkligas utan ändring i värnpliktslagen;

att vid ärendets behandling inom Riksdagen i enahanda syfte framstälts förslag, att utaf ifrågavarande kategori värnpliktiga årligen skulle uttagas endast ett visst, efter det förefintliga behovet för hvarje truppförband bestämdt antal af de till hälsan kraftigaste individerna bland de icke vapenföra, under det att de öfriga frikallades från krigstjänst;

att vidare framkastats den tanken att nedbringa de icke vapenföras antal genom en skärpning af föreskrifterna för undersökning af värpliktigas duglighet till krigstjänst; och slutligen

att såsom en utväg till ordnande af denna fråga föreslagits att befria alla icke vapenföra från krigstjänst och i dess ställe pålägga dem värnskatt samt att lega erforderligt handräckningsmanskap å mötesplatserna, mot hvilket förslag dock med fog kunde anmärkas, att det för de värnpliktiga skulle medföra en stor frestelse till så kallad simulans.

I saknad af utredning i fråga om behovet af icke vapenföra värnpliktiga inom de olika afdelningarna af försvarsorganisationen ansåg Riksdagen sig icke kunna förorda något visst förslag till lösning af den förevarande frågan, utan finge anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t att efter nödig utredning rörande det antal af icke vapenföra värnpliktiga, som borde tilldelas hvarje truppförband samt flottan och kustartilleriet, för Riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser, att endast det antal icke vapenföra, som motsvarade det verkliga behovet, komme att uttagas till eller användas i tjänstgöring.

Med anledning af Riksdagens omförmälda skrifvelse tillsatte Kungl. Maj:ten den 3 februari 1905 en kommitté med uppgift att verkställa utredning angående uttagning och användning af icke vapenföra värnpliktiga, hvilken kommitté den 25 juli samma år afgaf underdånigt betänkande.

*Kommittén
angående
icke vapen-
föra värn-
pliktigas
tjänstgör-
ring.*

Beträffande den förevarande frågan, eller bestämmandet af tjänstgöringstiden för de icke vapenföra värnpliktiga, framhåller kommittén till en början, hurusom årskontingenten värnpliktiga, som uttagas till ett truppförband, fastställles enligt mobiliseringsbehovet och tjänstgöringsförhållandena i fred. För antalet vapenföra värnpliktiga borde, om möjligt, mobiliseringsbehovet vara bestämmande, emedan man i fred borde utbilda just det antal värnpliktiga vid hvarje truppförband, som erfordrades vid krigstillfälle för truppförbandets mobilisering. I fråga om de icke vapenföra värnpliktiga gjorde sig delvis andra synpunkter gällande. Visserligen toges äfven dessa värnpliktiga i anspråk vid mobilisering i ganska stor utsträckning såsom handverkare och handräckningspersonal vid depåerna samt såsom arbetsmanskaper inom fästningarna och vid större järnvägs-, bro- och telegrafbyggnader, men de skulle dock kunna undvaras vid de egentliga fältformationerna. Hufvudändamålet med de icke vapenföras fredstjänstgöring vore ej heller, att de skulle utbilda och förbereda sig till sin tjänst vid krigstillfälle, utan att de skulle utföra vissa arbeten och handräckningar. Antalet icke vapenföra värnpliktiga vid hvarje truppförband borde också i främsta rummet rättas efter detsammes behof af arbetskraft i fred till dessa arbeten och handräckningar. De icke vapenföra värnpliktigas användning vid mobilisering finge dock, såsom särskildt af chefen för fjärde arméfördelningen framhållits, icke helt och hållet lämnas utom räkningen.

Då det gällde att undersöka, i hvilken utsträckning de icke vapenföra värnpliktigas uttagning och användning kunde minskas, syntes man böra utgå ifrån, att de icke vapenföra värnpliktiga fortfarande, om möjligt, borde användas till militära handräckningar i sådan omfattning, att de vapenföra värnpliktiga ej behöfde anlitas för handräckningsgöromål mera, än som erfordrades för deras fältmässiga utbildning, under det att de civila arbeten, hvilka för närvarande utfördes af de icke vapenföra, åtminstone till största delen kunde öfverlämnas åt civila arbetskrafter. De jämförelsevis fåtaliga egentliga yrkesmännen bland de icke vapenföra borde dock allt framgent användas till civila arbeten, hvar och en i sitt fack, dels emedan den arbetsprodukt, de härigenom lämnade, blefve vida värdefullare, än om de fullgjorde vanliga handräckningsgöromål, dels emedan det måste anses ligga en omedelbar krigsförberedelse af ganska stor betydelse däri, att icke vapenföra skraddare, skomakare och sadelmakare

m. fl. yrkesmän utbildades i samma slags arbeten, som de skulle utföra vid mobilisering.

Nästa fråga, som måste besvaras, vore, på hvilket eller hvilka sätt den åsyftade inskränkningen i de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring skulle åstadkommas.

Riksdagens skrivelse angåfve fyra olika utvägar, nämligen:

1) att gifva de icke vapenföra värnpliktiga kortare tjänstgöringstid än de vapenföra;

2) att minska antalet icke vapenföra värnpliktige genom att vid inskrifningsförrättningarna eller vid den läkarbesiktning, som ägde rum kort tid efter tjänstgöringens början, uttaga ett bestämdt antal icke vapenföra och företrädesvis de till hälsan kraftigaste;

3) att minska antalet icke vapenföra värnpliktiga genom att skärpa föreskrifterna för undersökning af värnpliktigas duglighet till krigstjänst; samt

4) att befria alla icke vapenföra värnpliktiga från krigstjänst och i stället pålägga dem värnskatt samt att å öfningsplatserna lega erforderligt handräckningsmanskap.

Mot sistnämnda utväg kunde anföras:

att, såsom ock framhölles i riksdagsskrifvelsen och i flera af yttrandena öfver densamma, den för de värnpliktiga skulle medföra en stor frestelse till så kallad simulans;

att det alltid måste förefalla mindre tilltalande att beröfva de af naturen mindre väl lottade icke vapenföra den för deras utveckling fruktbarande militära uppfostran samt att låta dem betala för ett arbete, hvilket de själfva skulle kunna utföra;

att de penningmedel, hvilka skulle inflyta genom en dylik värnskatt, säkerligen icke skulle förslå till att betäcka kostnaderna för erforderligt lagt handräckningsmanskap;

att ett talrikt civilt handräckningsmanskap i hög grad skulle försvåra ordningens upprätthållande inom etablissementen;

att det vid mobilisering säkerligen skulle möta vida större svårigheter att genom legning anskaffa ytterligare erforderligt handräckningsmanskap än att inkalla icke vapenföra värnpliktiga; och slutligen

att de nuvarande icke vapenföra värnpliktiga, om de i fred befriades från tjänstgöring, sannolikt äfven vid krigstillfälle skulle undandragas tjänstgöringen icke blott vid truppförbanden och deras depåer samt vid etappformationerna och inom fästningarna, utan äfven i landstormen.

Detta tillvägagångssätt kunde sålunda icke förordas.

Uttagningen af en bestämd kontingent värnpliktiga årligen till hvarje truppförband skulle otvifvelaktigt medföra vissa praktiska fördelar såväl i fråga om de vapenföra som de icke vapenföra. Då det emellertid icke ifrågasattes att utsträcka bestämmelsen äfven till de vapenföra värnpliktiga, skulle ett dylikt uttagande bland de icke vapenföra lätt förefalla såsom godtycke samt framkalla missnöje och obehag, vare sig man sökte verkställa gallringen redan vid själfva inskrifningsförrättningarna eller uppsköte densamma, tills noggrannare undersökning och observation hunnit verkställas efter inträdet i tjänstgöring. Dessutom skulle de öfverflytningar från vapentjänst till särskild befattning, hvilka enligt § 108 inskrifningsförordningen skola äga rum icke blott vid läkarbesiktningen två eller tre veckor efter tjänstgöringens början utan äfven senare, när helst omständigheterna sådant påkallade, vålla svårigheter, i det att, om en jämförelsevis kraftig individ, sedan tjänstgöringen pågått en tid, öfverfördes till särskild befattning, fråga skulle uppstå, huruvida han skulle frikallas eller möjligen någon annan af de i tjänst varande icke vapenföra värnpliktiga. Ej heller skulle likformighet kunna vinnas mellan olika inskrifningsområden och olika truppförband. Detta förfaringssätt, hvilket säkerligen ofta skulle förorsaka vederbörande myndigheter och befälhafvare afsevärda svårigheter samt ännu oftare framkalla missnöje bland de värnpliktiga och deras anförvanter, syntes därför icke böra väljas för här ifrågavarande ändamål.

De återstående tvänne utvägarna, nämligen att minska antalet icke vapenföra värnpliktiga genom en ändring af föreskrifterna för undersökning af värnpliktigas duglighet till krigstjänst samt att gifva de icke vapenföra värnpliktiga kortare tjänstgöringstid än de vapenföra, lämpade sig däremot för ändamålet.

Den första af dessa utvägar, nämligen att ändra föreskrifterna för undersökning af värnpliktigas duglighet till krigstjänst, torde i någon mån kunna gå i den vid frågans behandling inom Riksdagen angifna riktningen, nämligen att skärpa desamma, så att en del nu såsom icke vapenföra ansedda värnpliktiga blefve förklarade oförmögna till krigstjänst.

I större omfattning däremot torde de icke vapenföra värnpliktigas antal kunna nedbringas genom en revision af föreskrifterna för undersökning af värnpliktigas duglighet till krigstjänst i syfte bland annat, att de bästa af dem, hvilka enligt nuvarande bestämmelser förklaras icke vapenföra, i stället skulle inskrivas såsom vapenföra. Hvarje ökning af de vapenföra värnpliktigas antal måste betraktas såsom en stor fördel, emedan härigenom en välbehöflig förstärkning vunnas i antalet utbildade soldater vid krigstillfälle.

Den andra af de båda sist angifna utvägarna, nämligen att bestämma en kortare tjänstgöringstid för samtliga icke vapenföra värnpliktiga än för de vapenföra, medgåfve däremot att ganska noga afpassa antalet tjänstgöringsdagar för de icke vapenföra efter behovet.

Mot en dylik anordning skulle visserligen kunna anföras, att den strede mot grundsatsen att såvidt möjligt ställa lika stora kraf på samtliga värnpliktiga. Denna grundsats hade dock redan till följd af de särskilda truppslagens olika behof af utbildningstid väsentligen modifierats i fråga om de vapenföra värnpliktiga, i det tjänstgöringstiden för dessa enligt 1901 års värnpliktslag från och med år 1908 komme att växla mellan 240, 300 och 365 dagar. I fråga om de icke vapenföra värnpliktiga syntes dessutom humanitära skäl tala för en minskning af deras tjänstgöringstid. De måste nämligen i allmänhet anses såsom mindre väl lottade af naturen, och det syntes därför ej blott billigt utan äfven berättigadt, att staten på dem ställde något mindre kraf i fråga om rikets försvar än på de bättre lottade vapenföra värnpliktiga. Dessutom komme en dylik åtgärd äfven att synas rättvis, därigenom att alla icke vapenföra värnpliktiga kunde erhålla lika lång tjänstgöring, oafsedt om de inkallades till det ena eller andra truppslaget vid hären eller flottan. För de icke vapenföra värnpliktiga kunde nämligen olika lång tjänstgöringstid vid de särskilda truppslagen icke motiveras ur utbildningssynpunkt, alldenstund, såsom ofvan framhållits, den vana vid militärisk ordning och vid handräckningsgöromål, som erfordrades af dem, för att de vid krigstillfälle omedelbart skulle kunna ingå i handtverks-, handräcknings- och arbetsafdelningar, förvärfvades på vida kortare tid än den minsta fastslagna utbildningstiden, eller 240 dagar, och tillika vore oberoende af vid hvilket truppslag de fullgjorde sin fredstjänstgöring.

Truppförbandens behof under fredstjänstgöringen af yrkesmän utöfver de fast anställda handtverkarna kunde visserligen icke på långt när fyllas med *yrkesmännen bland de icke vapenföra*. Användningen af yrkesmän bland de icke vapenföra, i stället för särskildt anställda dylika, syntes dock — att döma af anförda uppgifter från 1904 års vapenöfning vid andra arméfördelningen — tillföra statsverket så ringa vinst, att häri ej kunde sökas skäl att för framtiden använda icke vapenföra till dylika arbeten gentemot de nationalekonomiska hänsyn, hvilka talade mot en dylik användning.

I enlighet med hvad kommittén sålunda uttalade föreslog den, att antalet tjänstgöringsdagar för *alla icke vapenföra* skulle utan afseende å yrke eller vapenslag minskas till $\frac{2}{3}$ af nuvarande antalet. Minskningen skulle enligt kommitténs förslag ernås sålunda, att tjänstgöringstiden ned-

sattes till $\frac{3}{4}$ af tjänstgöringstiden vid det truppslag, där det ojämförligt största antalet icke vapenföra togs i anspråk. Den därvid återstående minskningen i antalet tjänstgöringsdagar borde vinnas genom ändring af gällande föreskrifter angående värnpliktigas duglighet till krigstjänst. Därigenom skulle nämligen antalet icke vapenföra kunna nedbringas med 10 procent af det sammanlagda dåvarande antalet.

Att, såsom i riksdagsskrifvelsen förordats, inkalla de icke vapenföra värnpliktiga i grupper blefve också lättast, om tjänstgöringstiden för dem sattes till ett halft år eller för jämnhetens skull till 180 dagar. Efter år 1908, om ej förr, komme nämligen samtliga truppförband att blifva åtminstone i viss mening garnisonerade och därför att behöfva icke vapenföra värnpliktiga under hela året.

Med anledning af hvad sålunda anförts föreslog kommittén, att *samtliga* icke vapenföra skulle för sin utbildning tjänstgöra i sammanlagdt 180 dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnade, skulle fullgöras under första, andra eller tredje året i en följd eller med en första och en andra tjänstgöring.

Cheferna för generalstaben och flottans stab erinra uti det af dem den 18 oktober 1906 gemensamt afgifna förslaget till ändringar i värnpliktslagen, att af den utredning, som i här förevarande fråga blifvit förebragt, framginge, att det icke vore möjligt att till fullo nå det åsyftade målet, endast att närma sig detsamma. Först borde härvid behovet af de olika arbeten, som de icke vapenföras tjänstgöring representerade vid de olika truppförbanden och militära etablissemanten, fastslås. Detta låte sig emellertid icke med någorlunda bestämdhet göra, förrän regementena finge sina förlägnings- och tjänstgöringsförhållanden slutligt ordnade.

Sedan behovet sålunda vore fixerad, gällde det att uttaga en såvidt möjligt däremot svarande produkt af antal tjänstgöringsdagar och antal man. Detta skulle kunna ske antingen genom att inkalla blott så många man, som med en viss bestämd tjänstgöringstid gäfve nämnda produkt, eller ock, om samtliga skulle inkallas, i stället låta tjänstgöringstiden bestämmas efter kontingentens numerär.

Emellertid företedde årskontingenterna af icke vapenföra oberäkneliga växlingar år från år, hvilket blefve så mycket kännbarare, som bland de ifrågavarande värnpliktiga funnes många olika kategorier med hänsyn till yrke och användning. I allmänhet torde tillgången på militärarbetare lämna öfverskott, medan däremot antalet yrkesmän — skräddare, skomakare, sadelmakare m. fl. — icke motsvarade behovet.

*Cheferna
för general-
staben och
flottans stab.*

För att vinna så nöjaktigt resultat som möjligt syntes man böra kombinera de båda ofvan angifna utvägarna. Man skulle inom den föreskrifna längsta tjänstgöringstiden reglera de icke vapenföras af olika kategorier tjänstgöring genom att, där tillgången öfverstege behovet, i motsvarande grad afkorta tjänstgöringen.

På grund af hvad sålunda anförts föreslogo cheferna för generalstaben och flottans stab, att till värnpliktslagen § 27 måtte fogas ett nytt moment af nedanstående lydelse:

»För värnpliktig, inskrifven till särskild befattning vid hären eller flottan (icke vapenför), må tjänstgöringstiden afkortas under det i mom 1 föreskrifna antal dagar, och skall denna tjänstgöring taga sin början under första eller andra året och fortgå i en följd eller fördelas på två omgångar, allt på sätt Konungen närmare bestämmer.

Äfven för värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes duglig endast till särskild befattning (icke vapenför), må tjänstgöringstiden, på sätt Konungen närmare bestämmer, afkortas under det i mom. 1 föreskrifna antal dagar.»

Generals-
kommissionen.

1907 års generalskommission yttrar beträffande denna fråga, att en begränsning af de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring till det verkliga behovet vore, såsom framhållits i Riksdagens skrivelse den 19 maj 1904 angående uttagning af icke vapenföra värnpliktiga, påkallad med hänsyn till de stora kostnader de åsamkade statsverket.

Att söka åstadkomma denna begränsning genom att inkalla samtliga icke vapenföra värnpliktiga, men rätta tjänstgöringstidens längd efter deras antal, så att hvarje truppförband finge ett visst angifvet antal tjänstgöringsdagar, skulle sannolikt medföra afsevärda svårigheter, särskildt på grund af öfverföringarna från vapenföra till icke vapenföra.

Bättre vore att tilldela hvarje truppförband en fix kontingent icke vapenföra värnpliktiga med en bestämd något kortare tjänstgöringstid. Det syntes dock icke lämpligt att fastslå kontingenternas storlek dels på grund af svårigheten att finna en rättvis form för uttagningen, dels emedan behovet af handräckningsmanskaper samt af militärarbetare under nuvarande öfvergångsförhållanden i många fall icke kunde på förhand angifvas.

Tjänstgöringen borde därför i fråga om *militärarbetarna* ordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det förslag, som afgifvits af kommittén angående icke vapenföra värnpliktigas uttagning och tjänstgöring. Denna kommitté hade ansett, att tjänstgöringstiden borde inskränkas till etthundra-åttio dagar och att antalet icke vapenföra värnpliktiga borde minskas genom ändrade bestämmelser för undersökning af de värnpliktigas krigstjänstdug-

lighet. Någon fixering af årskontingenten hade kommittén visserligen icke föreslagit, men den ville göra det möjligt att i någon mån utjämna antalet mellan olika år genom bestämmelsen, att tjänstgöringen skulle fullgöras i en följd eller i två omgångar under de tre första åren.

Yrkesmännen och skrifbiträdena bland de icke vapenföra värnpliktiga borde däremot erhålla längre tjänstgöring än militärarbetarna. Under det att man vanligen bestämde tjänstgöringstidens längd för de vapenföra värnpliktiga på grund af den utbildning, som i fält erfordras för olika truppslag och tjänstegrenar, torde i fråga om de icke vapenföra tjänstgöringstidens längd hufvudsakligen böra rättas efter den nytta, armén och flottan kunna draga af det arbete, de utförde under sin fredstjänstgöring, dock med den inskränkningen att tjänstgöringstiden icke för någon personalkategori icke vapenföra sattes högre än för de vapenföra.

Då de yrkesskickliga bland de icke vapenföra värnpliktiga hvar för sig utgjorde en billig arbetskraft till utförande af den mängd nyanskaffnings- och reparationsarbeten å utrustningspersedlar och materiel, som i depåer och å öfningsplatser alltid förekomme, och då erfarenheten tillika visat, att det antal dylika, som kunde tilldelas truppförbanden, i allmänhet väsentligt understege behofvet, torde alla dylika icke vapenföra böra åläggas *trehundra sextio fem* dagars tjänstgöring i fred. I gengäld syntes de böra få fullgöra tjänstgöringen i en följd, hvarigenom äfven truppförbandens intressen bäst blefve tillgodosedda.

Vidare uttalade sig generalskommissionen angående tjänstgöringskyldighet för värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befundes icke vapenför, hvarom bestämmelse saknas uti nu gällande värnpliktslag. Kommissionen föreslog, att sådan värnpliktig skulle tjänstgöra i samma antal dagar som af kommissionen förordats för å ena sidan militärarbetare, å den andra yrkesmän och skrifbiträden; dagantalet skulle alltså blifva beroende af, till hvilken kategori af icke vapenföra öfverföringen skett.

I öfverensstämmelse med det ofvan anförda skulle till värnpliktslagen § 27 fogas ett moment så lydande:

»Icke vapenför värnpliktig är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, tjänstgöra under fredstid:

därest han inskrifvits såsom yrkesman eller skrifbiträde, i sammanlagdt *trehundra sextio fem* dagar, hvilken tjänstgöring skall fullgöras i en följd med början under första eller andra året; samt

därest han inskrifvits såsom militärarbetare, i sammanlagdt *ett hundra åttio* dagar, hvilken tjänstgöring skall fullgöras i en följd eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren.

Värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, skall tjänstgöra i sammanlagdt det antal dagar, som ofvan i detta moment sägs.»

Försvars-
kommittén.

1907 års försvarskommitté uttalar uti sitt den 5 december 1910 afgifna betänkande, att den funne en begränsning af det stora antalet tjänstgöringsdagar, som nu fullgjordes af de icke vapenföra, önskvärd. Vidare ansåg kommittén nu gällande bestämmelse, enligt hvilken de icke vapenföras tjänstgöringstid öfverensstämde med de vapenföras, hvilka tilldelades samma truppslag, icke vara ändamålsenlig, då den nämligen ledde till sådana oegentligheter, som att yrkesmän, hvilka utbildades för krigsbefattningar vid fälthärens truppförband eller vid fästningsbesättningarna, kunde komma att tjänstgöra under 4 månader kortare tid än militärarbetare, hvilkas tjänstgöring hade sin egentliga betydelse allenast för ordningshållningen och den inre tjänsten i fredstid inom truppförbandens etablissement.

Kommittén ansåg visserligen en bestämmelse sådan som den af chefen för generalstaben föreslagna, nämligen att »tjänstgöringstiden för de icke vapenföra må kunna afkortas under det antal dagar, som bestämts för de vapenföra, taga sin början under första eller andra året samt fullgöras i en följd eller fördelas på två omgångar», vara i hög grad ägnad att anpassa det antal tjänstgöringsdagar för de icke vapenföra, som årligen kan behöfva tagas i anspråk, efter vid hvarje truppförband under olika tider sig företeende behof, men å andra sidan syntes en så allmänt affattad formulering ställa de icke vapenföra värnpliktiga inför allt för ovissa utsikter beträffande tjänstgöringstidens längd.

Hvad beträffar det öfvervägande antalet icke vapenföra eller *militärarbetarna* syntes en önskvärd begränsning af antalet tjänstgöringsdagar stå att vinna genom afkortning af tjänstgöringstiden från nuvarande 365, resp. 300 och 240 dagar till omkring 180 dagar, såsom af kommittén angående icke vapenföra värnpliktigas uttagning och tjänstgöring äfvensom af generalskommissionen förordats. Antalet tjänstgöringsdagar för militärarbetare ansåg dock kommittén böra hellre sättas till 182 än till 180 dagar, då nämligen, genom inkallelse i två omgångar, året uti förra fallet täcktes (så när som på en dag). För att ytterligare bereda möjlighet att i någon mån utjämna antalet militärarbetare mellan olika år förordade kommittén, att tjänstgöringen måtte kunna fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren, hvarvid de värnpliktigas egna önsknningar borde så långt ske kan röna tillmötesgående.

Kommittén ansåg, i likhet med generalskommissionen, att *yrkesmän och skrifbitäden* borde undergå längre tjänstgöring än militärarbetarna på grund af den stora nytta, armén kunde för jämförelsevis ringa kostnad draga af det arbete dessa till antalet visserligen ganska fåtaliga värnpliktiga utförde under sin fredstjänstgöring. Kommittén förordade därför, i likhet med generalskommissionen, en tjänstgöringstid för dessa värnpliktiga af 365 dagar. För att truppförbanden måtte kunna draga största möjliga nytta af ifrågavarande värnpliktigas yrkesskicklighet, borde dessa fullgöra sin tjänstgöring i en följd, lämpligen med början under första året, en anordning, som äfven för de värnpliktiga själfva torde vara mest förmånlig.

Beträffande frågan om tjänstgöringsskyldighet för värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, biträdde kommittén hvad af generalskommissionen härutinnan föreslagits, hvarvid dock till den föreslagna bestämmelsen borde fogas ett tillägg af innehåll, att sådan värnpliktig ägde att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig den tid han tjänstgjort såsom vapenför.

På grundvalen af sistnämnda förslag aflät Kungl. Maj:t nådig proposition till 1911 års riksdag, däri föreslogs bland annat:

dels att i värnpliktslagen § 27 måtte såsom mom. 2 inflyta följande bestämmelse:

»2. *Icke vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i det antal dagar, som här nedan angifves, nämligen:

militärabetare i sammanlagdt etthundraåttiotvå dagar, hvilken tjänstgöring skall fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren; samt

annan icke vapenför i det antal dagar, som uti mom. 1 ofvan är bestämdt för vapenför värnpliktig vid vederbörligt truppslag af hären eller vid flottan, hvilken tjänstgöring skall fullgöras i en följd med början under första eller andra året.

Värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, är skyldig tjänstgöra i sammanlagdt det antal dagar, som ofvan i detta mom. sägs. Sådan värnpliktig äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort såsom vapenför.»

dels ock att till samma lag måtte fogas en ny § 53, hvars 3 och 4 mom. skulle hafva följande lydelse:

»3. Bestämmelsen i § 27 mom. 2 om tjänstgöringstidens längd för militärabetare skall tillämpas beträffande värnpliktig, som inskrifves under

år 1911 eller senare, dock ej beträffande värnpliktig, som utan laga förfall utblifvit från inskrifningsförrättning under år 1910 eller tidigare. Sådan värnpliktig är skyldig att tjänstgöra under så lång tid, som hans tjänstgöring skolat pågå, därest han inskrifvits tidigare än år 1911.

4. Militärarbetare, som blifvit inskrifven tidigare än år 1911 och som på grund vare sig af erhållet uppskof med tjänstgöring eller af laga förfall påbörjar densamma år 1911 eller senare, skall tjänstgöra under så lång tid, som hans tjänstgöring skolat pågå, därest han inskrifvits år 1911 eller senare.»

Sagda förslag beräknades skola medföra en årlig minskning i anslaget till de värnpliktigas aflöning och redovisning m. m. samt i vissa andra ordinarie anslag, uppgående tillhopa till omkring 363,000 kronor.

*Riksdagen
1911.*

Förslaget förordades af lagutskottet, som emellertid på anförda skäl tillika hemställde, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i hvad mån genom ändring i meddelade föreskrifter i afseende å icke vapenföra åliggande tjänstgöringsskyldighet ytterligare besparing af kostnad kunde åvägbringas samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Vid utskottets utlåtande var fogad en af herrar S. F. E. Söderbergh, B. P. Ersson, C. P. Jansson, B. A. Petré och H. Lindqvist afgifven reservation, däri, närmast i anslutning till 1905 års kommittéförslag, yrkades, att tjänstgöringstiden för alla icke vapenföra värnpliktiga måtte, utan afseende å yrke och vapenslag, sättas till 182 dagar.

Första kammaren biföll, i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan, berörda ändringar i värnpliktslagen, men afslog förslaget till skrifvelse i ämnet till Kungl. Maj:t. Andra kammaren åter fattade sitt beslut i enlighet med en af herr S. H. Kvarnzelius i ämnet väckt motion, afseende att tjänstgöringstiden för alla icke vapenföra värnpliktiga skulle bestämmas till hälften af den tjänstgöringstid, som gällde för vapenför värnpliktig vid det truppslag, som den icke vapenföre blifvit tilldelad. Därjämte biföll kammaren lagutskottets nämnda skrifvelseförslag.

I afgifvet sammanjämningsförslag hemställde lagutskottet om bifall till berörda vid utskottets förut afgifna utlåtande af herr Söderbergh m. fl. fogade reservation. Denna hemställan bifölls af andra kammaren, men afslogs af den första, hvadan alltså hela frågan för 1911 års Riksdag förföll.

*Försvars-
beredningarna.*

Då det ansetts vara af vikt, att den föreliggande frågan vunne en snar, om ock i försvarsfrågans nuvarande läge endast provisorisk lösning

har densamma blifvit hänskjuten till de jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 1 december 1911 tillsatta försvarsberedningar för afgifvande af yttrande utan afbidan på resultatet af beredningarnas arbete i öfrigt.

I afgifvet underdånigt utlåtande af den 15 innevarande januari hafva beredningarna, efter en lämnad historisk redogörelse i ämnet, framhållit, att det i betraktande af omfattningen af den uppgift, som åligger beredningarna, icke varit dem möjligt att nu afgifva ett förslag, som med hänsyn till denna uppgift kan anses slutgiltigt; utan måste hvarje förslag för närvarande från deras sida i denna del till sin framtida giltighet anses i främsta rummet beroende af resultatet af deras arbete i öfrigt.

Men äfven med utgångspunkt från giltigheten af för öfrigt för närvarande bestående värnpliktsförhållanden är det, anföra vidare beredningarna, icke utan svårighet att af den utredning, som föreligger, bilda sig ett fullt tillförlitligt omdöme i ämnet — ett förhållande, som beredningarna ansett i viss mån bestyrkas af de olika förslag, hvilka i trots af nämnda utredning vid förliden riksdag framkommo i frågan.

Utgående från den ståndpunkt, som i detta ämne principiellt intagits först af 1904 års riksdag i dess förutberörda skrifvelse till Kungl. Maj:t och äfven sedermera under frågans fortsatta behandling ytterligare utvecklats, finna visserligen äfven beredningarna, att antalet icke vapenföra vid de särskilda truppförbanden samt flottan och kustartilleriet i allmänhet bör rättas efter det oundgängliga behovet af arbetskraft för de flesta af de arbeten, som af dem böra verkställas och hvilkas utförande synes böra i minsta möjliga mån inkräkta på de vapenföra värnpliktigas fältmässiga utbildning.

Den af 1905 års kommitté verkställda utredning, som i nämnda hänseende föreligger, grundar sig, framhålla beredningarna, på uppgifter från de särskilda truppförbanden och flottan för tiden närmast före sistnämnda år. Att dessa uppgifter icke utan vidare kunde äga giltighet för bedömande, i den mån förläggnings- och kaserneringsförhållandena förändras, af behovet icke vapenfört manskap, hade redan af kommittén uppmärksamrats och äfven för öfrigt under ärendets behandling blifvit framhållet. Vidare syntes det beredningarna tvifvelaktigt huruvida, såsom för närvarande ägde rum och äfven af sistnämnda kommitté förutsattes, de icke vapenförs tjänstgöringstid verkligen behöfver tagas i anspråk för rekryt- och annan fältmässig utbildning i ämnen, hvari de vapenföra värnpliktiga hufvudsakligen utbildas. Frågan om det ekonomiska utbyte för staten, som de yrkeskunniga icke vapenförs användning kan lämna i förhållande till anlåtande af särskildt anställda handverkare, syntes vara beroende, förutom af

angifna omständigheter, äfven af den närmare anordningen af dessa handtverksarbeten vid armén och marinen m. m. I betraktande af dessa och andra vid de olika truppförbanden inom armén samt vid marinen bestående särskilda förhållanden skulle det enligt beredningarnas mening alltså väl kunna antagas, att en närmare undersökning, än hittills kunnat af beredningarna verkställas, skulle gifva ett i viss mån förändradt och i förhållande till det sökta målet mera gynnsamt resultat. Innan en dylik utredning föreligger, anse beredningarna af vikt, att nödig försiktighet icke åsidosättes i det förevarande afseendet.

I sakens nuvarande läge förtjänar emellertid enligt beredningarnas mening uppmärksammas, att den kommitté, som särskildt haft till uppgift att efter undersökning afgifva förslag i det föreliggande ämnet, stannat vid att med hänsyn till förhållandena sedan 1901 års härordning trädt i full tillämpning icke blott för alla icke vapenföra förorda en nedsättning af tjänstgöringstiden till 180 dagar, utan äfven därutöfver föreslå ändring af föreskrifterna angående icke vapenföras duglighet till krigstjänst, hvarigenom antalet tjänstgöringsdagar för dem, de yrkeskunniga äfven inräknade, skulle än vidare minskas med 10 %, motsvarande en nedsättning af tjänstgöringstiden med ytterligare omkring 20 dagar.

Om man nu af anförda skäl ansåg sig oberoende af vapenslag kunna fixera tjänstgöringstiden för det ojämförligt största antalet icke vapenföra, nämligen de icke yrkeskunniga bland dem, till ett visst antal, exempelvis 182 dagar, hade enligt beredningarnas mening tillräckliga skäl icke anförts för att en dylik nedsättning icke skulle få verka till förmån äfven för de yrkes- och skrifkunniga. Såsom tidigare blifvit framhållet, kunde nämligen härvid icke åberopas, hvad som varit bestämmande i fråga om de vapenföras utbildningstid, nämligen hänsynen till behofvet af olika lång sådan tid vid olika vapenslag. Den härutinnan uppdragna jämförelsen saknar därför enligt beredningarnas mening giltig grund. Och då man vidare till stöd för en längre värnpliktstid för vissa i det civila lifvet särskildt yrkesutbildade än för andra mindre yrkeskunniga medborgare anført härens och marinens större behof af sådana yrkesmän, förmåla sig beredningarna ej heller kunna biträda ett sådant resonemang. I jämförelse med det enligt beredningarnas mening mindre rättvisa i en dylik princip, hvars praktiska tillämpning enligt beredningarnas åsikt helt visst äfven skulle möta svårighet och jämväl framkalla missförhållanden, hafva nämligen beredningarna *lika med 1905 års kommitté* icke kunnat tillmäta den ekonomiska vinst, som därpå tilläfsventyrs kan för statsverket följa, äfven om en sådan verkliggen skulle kunna i allmänhet påvisas, afgörande betydelse. Vidkommande den af sistnämnda kommitté, med stöd ensamt af uppgifter för ett års vapen-

öfningar vid andra arméfördelningen, i detta afseende gjorda beräkningen, att värdet af de civila arbeten, som af ifrågavarande värnpliktiga för hvarje tjänstgöringsdag utfördes, skulle utgöra 1 krona 35 öre om dagen, medan statsverkets utgift för dem under samma tid blott skulle uppgå till 1 krona 30 öre om dagen, hafva beredningarna endast ansett sig böra erinra, att i sistnämnda belopp ej kunnat tagas i beräkning det särskilda tillskott i penningar, som numera utgår till värnpliktig, hvars tjänstgöring sammanlagdt öfverstiger 240 dagar.

Af anförda skäl och i den föreliggande frågans nuvarande läge hafva beredningarna hemställt, att den tid, under hvilken icke vapenför värnpliktig skall vara skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid, för samtliga icke vapenföra måtte nedsättas till 182 dagar; och hafva beredningarna ansett, att, såsom förutsattes såväl beträffande militärarbetarna i Kungl. Maj:ts proposition till förliden riksdag som beträffande samtliga icke vapenföra i lagutskottets förutberörda sammanjämningsförslag, tjänstgöringen i fråga bör fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren. Äfven beträffande värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, torde enligt beredningarnas mening sistnämnda förslag böra lända till efterrättelse.

Slutligen hafva beredningarna, med hänsyn ej minst till den afsevärda kostnadsbesparing, som enligt hvad förut nämnts skulle följa af den föreslagna nedsättningen i tjänstgöringstiden för de icke vapenföra, framhållit önskvärdheten af att densamma, i den mån det befinnes möjligt, vinner tillämpning redan å de värnpliktiga, som under år 1911 inskrifvits för tjänstgöring, eller som inskrifvits tidigare, men på grund af erhållet uppskof med tjänstgöringen eller af laga förfall i tjänstgöringsafseende borde med dem likställas. I betraktande af de olikheter i fråga om tjänstgöringstidens början och slut samt andra särskilda omständigheter, som i fråga om icke vapenföra äro rådande äfven vid samma vapenslag och som, med hänsyn exempelvis till fall, där dessa värnpliktiga redan vid ikraftträdandet af den ifrågasatta lagändringen i större omfattning börjat fullgöra sin tjänstgöring, göra det svårt att gifva en dylik tillämpning generell, i värnpliktslagen uttryckt giltighet, hafva beredningarna ifrågasatt, att det öfverlämnas åt Kungl. Maj:t att, med beaktande af förhållandena vid de olika truppförbanden inom armén samt vid marinen, bestämma i hvad mån och på hvad sätt den föreslagna nedsättningen lämpligen bör komma äfven nu afsedda inskrifna till godo.

Departementschefen.

För egen del biträder jag i allo den uppfattning, som vunnit uttryck i försvarsberedningarnas här återgifna enhälliga utlåtande.

I den föreliggande frågans nuvarande läge, hvilket, såsom jag förut betonat och jämväl af beredningarna framhållits, endast medgifver en provisorisk lösning af densamma, anser sålunda äfven jag en omedelbar nedsättning i tiden för samtliga icke vapenföra värnpliktigas fredstjänstgöring till 182 dagar vara att förorda.

Hvad angår *militärarbetarna*, hvilka utgöra den ojämförligt största delen — såsom jag förut nämnt omkring fyra femtedelar — af hela antalet icke vapenföra, lär härutinnan vara tillfyllest att erinra, hurusom förlidet år riksdagens bägge kamrar kunna anses hafva, om icke formellt, så dock reellt, enats om en dylik nedsättning, hvilken för öfrigt, såsom förut erinrats, under förutsättning jämväl af en i allmänhet förlängd öfningstid för de vapenföra värnpliktiga till 365 dagar, förordats såväl af generalskommissionen som af försvarskommittén.

Vidkommande därefter den återstående kategorien icke vapenföra, *de yrkeskunniga och skrifbiträdena*, anser jag de skäl, som af försvarsberedningarna anförts till stöd för deras likställande i ifrågakomna hänseende med öfriga icke vapenföra fullt öfvertygande. Och får jag därvid ytterligare erinra, att den kommitté, som mest ingående behandlat den förevarande frågan, nämligen kommittén angående icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring, äfvenledes förordat en sådan likställighet. Äfven enligt min mening måste dess genomförande anses påkalladt såväl af rättvisa och billighet som af behörig hänsyn till de missförhållanden, hvilka lätt kunde uppstå, därest de olika kategorierna skulle i förevarande afseende blifva olika ställda.

Genom utjämning af antalet icke vapenföra vid olika vapenslag och truppförband lära tilläfväntas befarade alltför vidtgående verkningar af den nu förordade afkortningen i tjänstgöringstiden kunna på tillfredsställande sätt förebyggas.

Rörande tiden för de icke vapenföra värnpliktigas inställelse till tjänstgöring äfvensom i fråga om tjänstgöringstiden för värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, ansluter jag mig i tillämpliga delar till Kungl. Maj:ts förslag i nyssnämnda proposition och hvad af föredragande departementschefen därutinnan anförts. Såsom också försvarsberedningarna nu senast framhållit, bör nämligen tjänstgöringen i fråga kunna fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller ock med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren. Därvid bör tvifvelsutän låta sig göra att, på sätt

kommittén angående icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring afsett, taga skälig hänsyn till önskningarna och behofven hos olika kategorier af värnpliktiga i afseende å öfningstidens förläggning och fördelning.

I fråga om tiden och sättet för de nya lagbestämmelsernas genomförande har det syntts mig lämpligast, att bestämmelsen om 182 dagars tjänstgöringstid göres utan vidare tillämplig å de icke vapenföra värnpliktiga, som inskrifvas år 1912 eller senare och som icke därförinnan utan laga förfall uteblifvit från inskrifningsförrättning, äfvensom å de icke vapenföra värnpliktiga, som inskrifvits tidigare än år 1912, men till följd af laga förfall eller beviljad uppskof påbörja tjänstgöring tidigast å tid, då den skolat påbörjas, om de inskrifvits år 1912. Beträffande öfriga icke vapenföra värnpliktiga, framför allt den stora gruppen af värnpliktiga, som inskrifvits år 1911 och fullgöra tjänstgöring år 1912, har jag återigen ansett det böra läggas i Kungl. Maj:ts hand att afgöra, i hvad mån en afkortning intill 182 dagar i tjänstgöringstiden må kunna äga rum.

Under förutsättning att Kungl. Maj:t skulle erhålla rätt att i detta afseende förordna, hafva cheferna för generalstaben och marinstaben anmodats att snarast möjligt inkomma med yttranden, i hvad mån och på hvad sätt sådan afkortning må kunna praktiskt genomföras med afseende å icke vapenföra värnpliktiga, särskildt militärarbetare, hvilka inskrifvits under år 1911 eller tidigare och under innevarande år fullgöra sin värnplikt i fredstid.

Det säger sig själft att vid utöfning af den befogenhet i nu ifrågasvarande afseende, som kan blifva Kungl. Maj:t tillerkänd, bör noga tillses, att ingen obehörig förmån må komma sådana värnpliktiga till del, som utan laga förfall uteblifvit från inskrifning eller tjänstgöring.

Såsom påyrkades af lagutskottet nästlidet år och nu blifvit af försvarsberedningarna ytterligare framhållet, lär en vidare utredning angående behofvet vid armén och marinen af icke vapenföra — särskildt militärarbetare — äfvensom andra denna kategori af värnpliktiga berörande förhållanden vara erforderlig. Kungl. Maj:t har i sådant afseende genom särskilda skrivelser redan den 19 och 30 juni 1911 anbefallt arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse att inkomma med utredning och förslag i fråga om revision af bestämmelserna angående undersökning af de värnpliktigas duglighet till krigstjänst samt att afgifva förslag till förnyadt nådigt reglemente för dylik undersökning; och har sjukvårdsstyrelsen den 10 november 1911 afgifvit med biträde af tillkallade sakkunniga i berörda afseenden upprättade förslag, öfver hvilka yttranden iufordrats af vederbörande militärmyndigheter.

Det bör till sist nämnas, att den nu föreslagna afkortningen i tjänstgöringstiden för icke vapenföra värnpliktiga beräknats medföra en årlig minskning i vissa ordinarie anslag, uppgående till omkring 660,000 kronor under fjärde och omkring 136,000 kronor under femte hufvudtiteln.

Departementschefen uppläste härefter ifrågavarande lagförslag och hemställde, att detsamma måtte föreläggas Riksdagen till antagande.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle till Riksdagen aflätas nådig proposition i ämnet af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Erik von Horn.